

Ключови проблеми, идентифицирани в процеса на медицинска експертиза, представени от Национално представителните организации на и за хората с увреждания на пресконференцията, проведена на 2 декември 2024г. в БТА

- 1. Прилагане на Закона за здравето и Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи (ПУОРОМЕРКМЕ) при освидетелстване и преосвидетелстване:** При изпълнение разпоредбата на чл.32, ал.5 от ПУОРОМЕРКМЕ, с цел своевременно осигуряване подкрепа на лицата с увреждания, необходимите е по-добра организация на работата, особено по отношение на електронната комуникация и предаването на решенията до всички институции (НОИ, ДСП).
- 2. По-добро приложение на наредбите :** В духа на чл.69, ал.4 от Наредбата за медицинската експертиза: „При дефинитивни състояния без възможност за пълно или частично възстановяване се определя пожизнен срок на инвалидността“, задължително да намери приложение при освидетелстване и преосвидетелстване.
- 3. Липса на инклузивни практики :** Проблеми с достъпа до информация за правата на хората с увреждания, включително удължаването на срока за експертни решения, които водят до неясноти и затруднения в упражняването на правата.

Впечатляващо е, че правата на хората с увреждания, уредени с разпоредбите на чл. 101б на Закона за здравето (удължаване срока на действие на последното експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК), както и уредени с чл.26, ал.7 на Закона за хората с увреждания (удължаване срока на действие на последната индивидуална оценка на потребностите), не са включени в изготвените от Министерството на здравеопазването, „Практически насоки за лицата, които се освидетелстват от ТЕЛК за трайно намалена работоспособност / вид и степен на увреждане“ от м. август 2024 г., което води до липса на изключително важна информация за възможности за упражняване на права и на практика, причиняване на вреди на хората с увреждания.

- 4. Свързаност между заболяване и специалист и онлайн експертиза.** Разглеждането на документи при освидетелстване или преосвидетелстване по дадено заболяване, да се осъществява от съответния специалист, при липса на такъв, да се осъществява онлайн връзка за експертно становище на специалист, по съответното заболяване.
- 5. Трудова реализация.** При определяне на критерии за възможност на трудова реализация на хора с трайна неработоспособност, да се взема предвид чл.5, ал.1, т.3 от Закон за хората с увреждания, както и че становището на ТЕЛК комисията е препоръчително, а не задължително.

Предвид законовата постановка, в по-горе посочените разпоредби на чл.5, ал.1, да се подходи към персонална оценка на работна среда и придобити умения на освидетелстваните и преосвидетелстваните лица.

6. Необходимост от стратегически подход :

За адекватна медицинска експертиза, е задължително ТЕЛК комисиите да са обезпечени с предварително обучен персонал, както експерти по оценка, и медицинска експертиза на заболяванията по документацията на съответното заболяване на лицата.

Лицата за преосвидетелстване да се уведомяват от РЗИ за необходимостта от редовно преосвидетелстване не по-късно от 4 месеца преди изтичане на определения в експертното решение срок на ТНР или вид и степен на увреждане, съблюдавайки чл. 101б, ал. 1 от Закона за здравето.

Чл. 103, ал. 6 от Закона за здравето, обуславящ 3-месечния срок от подаване на заявление-декларация за извършване на експертиза от ТЕЛК, приложението му е игнорирано от масовата практика, с негативни последици за лицата, подлежащи на преосвидетелстване.

От обективна страна, личното явяване пред ТЕЛК спомага за по-всеобхватната оценка, директно взаимодействие и личен контакт на лицето с комисията, наблюдение на функционалните способности на лицето от страна на комисията и изключване на възможността за манипулиране на медицински документи.

От субективна страна, личното явяване пред ТЕЛК води до физически и емоционален стрес, затруднения с недостъпна среда, пътуване и разходи.

Оптимизацията на така изложената проблематика поражда остра необходимост от стратегически и алтернативен подход за повече възможности за дистанционни прегледи и подобряване на достъпността.

Засадаващите експерти и специалисти в ТЕЛК-комисиите трябва да имат осигурен достъп до здравния статус на лицата, подлежащи на освидетелстване и преосвидетелстване.

При определянето на трайно намалена работоспособност / вид и степен на увреждане за едно и също хронично заболяване, еднаква възраст и физическо състояние, се наблюдават различни решения на ТЕЛК, което води до съмнения за несправедливо оценяване и създава предпоставка за обжалване пред НЕЛК. Необходимо е обективизиране на критериите за освидетелстване по отношение на: срок на валидност на ТЕЛК, определянето на проценти на ТНР/ВСУ, чужда помощ за едно и също хронично заболяване, възраст и физическо състояние, било то в амбулаторен или неамбулаторен стадий.

Тези проблеми са само част от бариерите пред реалното осъществяване на приобщаване на хората с увреждания. Защото освен в медицинските експертизи, сериозни пречки те срещат в приобщаващото образование, медицинските изделия (шанса на хората да се включат в обществото), трудовата заетост, социалните услуги (липсват или не са достатъчно), стигматизацията на обществото.

Участниците в пресконференцията споделиха своите виждания и предложения за решаване на тези важни въпроси.

Национално представителни организации - организатори и участници:

Петър Велчев - Съюз на военноинвалидите и военно пострадалите

Георги Колев - Съюз на инвалидите в България

Елка Тодорова - Национално сдружение на работодателите на хората с увреждания

Бончо Бонев - Национална потребителна кооперация на слепите в България

Проф. Стефан Мичев - Националния съюз на трудовопроизводителните кооперации

Величка Драганова, Светлозар Парапанов - Национална асоциация на сляпо-глухите в България

Мария Кръстева - Асоциация на родители на деца с увреден слух

Антоанета Пенева - Българска асоциация за невромускулни заболявания

Веска Събева - Асоциация на родители на деца с епилепсия

Светослав Чернев - Национална организация „Малки български хора

Александър Дубина - Център за Психологически изследвания